

VORKUTA

Petr Procházka

VORKUTA

Petr Procházka

BÍLÉ PEKLO

Sněhová vánice řádila silněji než kdykoliv předtím. Vyjít v tuto dobu na ulici se rovnalo čirému šílenství. Bylo to jako prodírat se tisíci a tisíci jehliček, jejichž jediným úkolem je zabodnout se vám pod kůži co možná nehlouběji. Vítr dosahoval neuvěřitelné rychlosti, teploty padaly hluboko pod nulu a viditelnost byla sotva pár metrů. Počasí vskutku nehostinné, přesto nijak výjimečné pro tuto roční dobu ani pro toto místo.

Policejní stanice byla v takto pozdní hodinu téměř prázdná. Kromě dvou opozdílů, kteří se chystali k odchodu, se svítilo pouze v kanceláři vrchního policejního velitele ruského padesátitisícového města Vorkuta, které leželo za polárním kruhem na nejzazším severovýchodě evropské části země v republice Komi.

Jurij Orlov byl náčelníkem této oblasti již třináct let, věkově lehce nad padesát, podsaditě, mírně zakulacené postavy. Prořídle a silně prošedivělé vlasy stejně jako vrásčitý a utrápený obličej značily spousty životních zkušeností, které se rok od roku hromadily podobně jako sněhové závěje za oknem. Byl rozvedený, ostatně jako většina kolegů na služebně, bezdětný a životem neustále zkoušený policista, který přestože byl začátek nového roku 1993 a ve většině domácností ještě doznívaly stopy po bujarých silvestrovských oslavách, trávil raději čas na stanici. Ne že by byl natolik vášnivý služebník vlasti, ale

cítil se tu dobře, a navíc ho doma stejně nikdo nečekal. Hustý cigaretový kouř plnil místnost, světlo lehce problikávalo kvůli neustálým výpadkům proudu a Jurij pohledem hypnotizoval poloprázdnou sklenku velice nekvalitní pálenky. Byl to přesně ten večer, kdy člověk, ať už je kdekoliv, začne přemítat o životě, o tom, kde udělal chybu, nebo naopak, co se mu povedlo, a přesně to se teď Jurijovi honilo hlavou.

Tupá bolest, rozlévající se po celém čele, ho probudila tak rychle, že mu chvíli trvalo, než si uvědomil, že celou noc strávil ve své kanceláři na stanici opřený čelem o hranu stolu. Alkohol ho nejspíše úplně zmožil a uspal ho v nepříliš pohodlné pozici. Ostrý roh se mu zarýval do temene hlavy intenzivně a dlouze a ještě na pár hodin zanechal nepěknou a bolestivou vzpomínku v podobě nepříjemné otláčeniny. Služebna kriminální policie se začala pomalu plnit ostatními policisty, kteří se, jak bylo jejich zvykem, nejdříve shlukovali u laciného kávovaru, jenž pamatoval víc než většina osazenstva.

Uplynula necelá půlhodina, Jurij se mezitím stihl vzpamatovat, opláchnout si obličej a vypít šálek kávy, když uslyšel rozléhající se bouchání na dveře.

„No, hoří, nebo co?“

„Pane veliteli, tady je Oleg. Máme tu nějakou postarší dámu, která tvrdí, že se ztratila její dcera. Čeká ve výslechové místnosti.“

„Zatím se jí ujmi a zjisti, co se dá, já za chvíli přijdu.“

„Dobře,“ odvětil Oleg a lehkými kroky odešel. Celým jménem byl Oleg Kasparov. Původem pocházel z jedné vesnice v Podkarpatské

Rusi. Když byl ještě malý, jeho otec zemřel při důlním neštěstí a zanedlouho poté se Oleg s matkou přestěhoval za svými příbuznými právě sem do Vorkuty. Možná že právě tato tragédie z dětství se stala onou hybnou silou a napomohla tomu, aby šel studovat do Moskvy na kriminální akademii a poté se vrátil jako začínající kriminalista hladový po výsledcích. Byl to Jurijův zástupce už skoro pět let, velice schopný a až nezdravě pracovitý, a Jurij toho s okázalostí sobě vlastní velice využíval, zahlcoval ho úkoly a povinnostmi, které spadaly spíše pod velitelovy kompetence. Olegovi to nevadilo. Ba naopak to bral jako výhodu nad ostatními kolegy. Přece jenom Jurij nebyl nejmladší, na výsluhy bude mít nárok už za pár let, a kdo jiný ho pak nahradí než jeho věrný zástupce a poskok v jedné osobě?

Jurij si opláchl obličej ještě jednou, převlékl si špinavou a propocenou košili za méně špinavou a vyrazil do výslechové místnosti. Ta byla téměř na druhé straně budovy.

Suverénně vešel dovnitř. Oleg zrovna zpovídal ženu, na níž bylo na první pohled vidět, že celá tato situace je pro ni krajně stresující a nepřijemná.

„Já už se paní ujmu, Olegu,“ zachraptil a sedl si na vedlejší židli. K sobě si přitáhl zápisky, jež si stihl udělat, v rychlosti si je přečetl a poté poprosil svého vazala, aby skočil pro dvě kávy.

„Kdybyste slyšela nějakou nepřesnost, tak mě, prosím, ihned opravte,“ vyhrkl směrem k dámě.

„Jmenujete se Valerija Lazinská, čtyřicet tři let, vdaná, bydlíte tady ve Vorkutě. Od nedělního večera postrádáte svoji dceru Katarínu Lazinskou, sedmnáct let. Je to takto zatím správně?“

„Ano, všechno souhlasí,“ zasípala Valerie a rázem se jí po obličejích začaly hrnout slzy.

„Nebojte, všechno bude v pořádku.“

Mezitím přinesl Oleg kávy, jednu položil před Valerii a tu druhou mu Jurij div nevytrhl z rukou. Rychle z ní usrkl pár doušek a pokračoval ve výslechu.

„Kdy jste viděla dceru naposledy?“

„V sobotu odpoledne. Šla ke svojí spolužačce. Měla se vrátit v neděli večer, ale domů nedorazila. Byla to její nejlepší kamarádka ze školy. Chodila k ní pravidelně. Vždycky tam přespala a druhý den se vrátila domů,“ dodala zdánlivě klidným hlasem.

„Když druhý den do dvaadvacáté hodiny nepřišla, volala jsem k nim domů. Zvedla to její máma a říkala, že odešla okolo třetí odpoledne. Cesta od nich k nám trvá necelou hodinu. Vyrazila jsem jí s manželem hned naproti, ale nikde jsme se nepotkali. Čekali jsme na ni do rána, a když se neukázala, šli jsme hned na stanici.“

„Víte, paní Lazinská,“ začal Jurij, „věc se má tak, že podle zákona můžeme vaši dceru vést jako pohřešovanou pouze v případě, že je nezvěstná více jak čtyřicet osm hodin. Až poté po ní mám možnost vyhlásit pátrání v celé oblasti. Nyní to máme něco málo přes dvanáct hodin. Podle mých zkušeností se někde zatoulala, s nějakým kamarádem nebo kamarádkou, něco si dali k pití a nyní se jí nechce domů, protože ví, že bude mít problémy. Navíc, když vezmete v potaz oslavy nového roku, tak si jsem téměř jistý, že tomu tak je.“

„Vy neznáte moji dceru, není taková jako její vrstevníci. Skoro nepije, je to opravdu slušná holka.“ zaječela Valerie a její hlas se rozlehl po celém podlaží.

„Plně chápu vaše rozrušení, ale momentálně mám opravdu svázané ruce. Jediné, co můžete nyní udělat, je vyplnit tenhle formulář, v němž nám odpovíte na jednotlivé otázky, jako například oblečení vaší dcery, jména všech kamarádů, koníčky a ostatní informace o její osobě. Pokud se ozve, dáte nám hned vědět. Jestli se neozve nebo neukáže do požadovaných čtyřiceti osmi hodin, začneme to okamžitě řešit,“ dodal Jurij, pozvolna vstal ze židle, podal jí ruku a odešel do své kanceláře. Olega tam s ní nechal, aby dohlédl na vše podstatné. Měl plné pochopení pro její obavy, ale zároveň nebyl důvod vyvolávat paniku. Většina těchto případů má dobrý konec.

Nyní udělal vše, co bylo v jeho silách a v jeho možnostech.

MĚSTO S KRVAVOU HISTORIÍ

Bylo lehce po poledni, na stanici vládl novoroční klid a Jurij se pomalu, ale jistě odhodlával k cestě domů. Vždyť tu tvrdnul téměř celý den v kuse. Hodil na sebe svetr a péřovou bundu, šálu uvázal pevně kolem krku a na hlavu si dal velice teplou beranici. Venku bylo téměř třicet stupňů pod nulou, což sice bylo v tuto roční dobu ve zdejší lokalitě naprostý standard, ale i tak to nebylo nic příjemného. Cestou se ještě stavil u Olega a vzal si z jeho stolu formulář z výslechu paní Lazinské. Může se s velikou pravděpodobností stát, že bude mít doma dlouhou chvíli, a toto je alespoň bohulibá činnost. Při sbíhání schodů ještě slyšel ve své kanceláři vyzvánět telefon, ale již tomu nevěnoval téměř žádnou pozornost. Před budovou stálo jeho služební auto značky Volha, bylo ale natolik zamrzlé, že se rozhodl dojít domů pěšky. Patřil mezi malý zlomek šťastlivců, kteří bydlí kousek od svojí práce. Vánice již dávno pominula a nebe se lehce protrhávalo. Obě strany silnice hyzdily staré oprýskané panelové domy, které tvořily zástavbu téměř celého města. To ostatně mělo ohyzdnou historii od svého vzniku.

Vorkuta byla původně pracovní tábor patřící do soustavy sovětských koncentračních komplexů neboli gulagů. Založena byla v roce 1932 v této nehostinné krajině kvůli ohromnému nalezišti uhlí. Při stavbě města a do města vedoucích železničních tratí

zahynuly desetitisíce vězňů. Bylo to jedno z nejhorších míst, kam se mohl člověk za dob Stalinových čistek dostat, zejména kvůli šíleným klimatickým podmínkám, při nichž teploty v období zimy padaly i pod padesát stupňů. Nad nulu se teploty dostanou jedině v období léta. Na konci února dokonce tři týdny nevyjde slunce. Místní tomuto jevu říkají období temna, což je více než výstižné. Gulag zde oficiálně skončil na konci šedesátých let. Tehdejší sovětský aparát z bývalých vězňů udělal obyvatele, kteří se ve většině případů živil i nadále těžbou uhlí, nicméně již za mnohem lidštějších podmínek, než tu byly za dob tábora. Přestože většina oficiálních spisů byla tehdejší KGB zničena nebo ukryta neznámo kde, díky přeživším rodinám se zde dodnes tradují šílené a těžko uvěřitelné historky o sadistických dozorcích, kteří se přímo vyžívali v mučení vězňů. Velice běžnou praxí bylo vězně nechat za sebemenší prohřešek nahé na mrazu. Tento trest se v mrazech, které tu panovaly, rovnal trestu smrti, člověk svlečený téměř nebo úplně vydržel sotva pár minut. Fyzické tresty v podobě lámání končetin, bití tyčemi či mučení elektrickým proudem byly na denním pořádku. Nejčastější příčinou smrti však bylo převážně fyzické vyčerpání při práci. Princip tohoto gulagu, jako ostatně všech ostatních, bylo maximálně využít lidský potenciál v podobě levné pracovní síly.

Nikdo dodnes přesně neví, kolik lidských obětí si tento socialistický projekt vyžádal. Předběžné odhady mluvily o téměř 100 000 obětech, nicméně realita bude nejspíše ještě mnohem horší. Dnes se již pravdu nikdo nedozví a většina obyvatel ji ani slyšet nechce. Jsou rádi, že je to hluboká minulost. Fakt je ovšem ten, že

v podstatě téměř každý místní měl nebo znal někoho, kdo tuto tyranii zažil na vlastní kůži. Ti šťastnější přežili, zplodili potomky, kteří zde žijí dodnes a tvoří novou páteř tohoto pochmurného místa.

Jeden z mála místních, již neměli s krvavou historií Vorkuty nic společného a patřili do té malé skupiny obyvatel, kterou sem zavála náhoda či osud, byl právě Jurij Orlov. Původně pocházel z průmyslového města Novosibirsk. Jeho rodiče byli učebnicový příklad dělnické třídy. Otec pracoval jako soustružník v malé fabrice na kovové konstrukce a matka jako učitelka na základní škole. Oba byli členy komunistické strany a snažili se žít jako většina obyvatel tehdejší doby. Plavat s proudem, moc nevyčínvat, a hlavně na sebe neupozorňovat. Svoji výchovou k tomu také vedli malého Jurije. Po dokončení školy ho chtěli dát na vojenskou školu, ale vzhledem k tomu, že oba zažili hrůzy druhé světové války, respektive Velké vlastenecké války, jak se jí v Rusku říká, tak toto rozhodnutí přehodnotili a nakonec jej poslali na policejní školu do Nižného Novgorodu. Po dokončení studií se zde také usadil, oženil a začal pracovat u krajské policie a později na kriminálním oddělení. Svoji pracovitostí to dotáhl až na hlavního vyšetřovatele celého okrsku. Vše nasvědčovalo tomu, že ho štěstěna jen tak neopustí. Bohužel však neštěstí nechodí po horách, ale po lidech a jeho manželku, která byla ve čtvrtém měsíci těhotenství, srazil opilý řidič, který místo poskytnutí první pomoci z místa odjel. Jurijova žena v nemocnici potratila. Řidiče nakonec dopadli, jelikož se ale jednalo o vysoce postaveného člena KSČ, byl pro „nedostatek“ důkazů propuštěn. Jurij to samozřejmě nesl velice těžce a celé to vygradovalo tím, že si skrze

své policejní známosti zjistil jeho adresu a notně posilněn alkoholem řidiče „vyřídil“. Dotyčný skončil v nemocnici s četnými zlomeninami a krvácením do mozku. Jurij, ačkoliv celé policejní oddělení stálo při něm a minimálně pro jeho reakci mělo pochopení, byl přeložen právě do Vorkuty na místo velitele, což se dalo brát jako dostatečný trest. Ačkoliv se sem přestěhoval i s manželkou a oba se snažili sebevíc, tak jim vztah nakonec nevydržel. Za vším byl nejenom alkohol, ale také neustálé hádky, výčitky, až to nakonec vyvrcholilo rozvodem. Jurij zde od té doby žil sám a svůj čas trávil většinou v práci. Ta se pro něj stala vším. Bylo to tak vlastně vždy a nejspíše se to nezmění.

PRVNÍ STOPA

Po více než půlhodinové chůzi mezi panelovými domy a jedním pramálo udržovaným parkem se Jurij konečně dostal do svého bytu. Výtah opět nefungoval, a tak mu nezbylo nic jiného než vyjít do sedmého patra pěšky. Otevřel dveře, v kuchyni nakoukl do poloprázdné lednice, vytáhl láhev vodky, nalil si panáka na zahřátí a zapálil cigaretu. Uvelebil se do křesla, které neslo známky výrazného opotřebení, a vychutnával chvíli klidu.

Nejspíše na pár minut usnul. Přemýšlel, co bude dělat, když si vzpomněl, že právě kvůli zahnání nudy si vzal od Olega onen spis o pohřešované dívce. Sice ještě neuplynuly požadované dva dny, nicméně mu instinkt říkal, že to možná bude vážnější, než tvrdil její matce na služebně. Utrzoval ho v tom i fakt, že Vorkuta po setmění není právě město pyšnicí se bezpečností.

Odložil sklenku, uchopil spis a postupně se jím prodíral řádek po řádku.

Pročetl ho celý, zjistil, co měla její dcera na sobě v době odchodu, jaké měla koníčky, s kým se stýkala a ostatní detaily, jež mu nepřišly nikterak důležité. V podstatě jediné vodítko, u nějž mohl začít, byla ta její kamarádka, u níž přespala. Několik málo minut přemýšlel, zda se tomu má vůbec věnovat a nenechat to, až bude oficiálně

pohřešovaná, ale byl to tvrdohlavý policajt ze staré školy. Vyskočil z křesla, popadl kabát a vyrazil na adresu, která stála ve spisu.

Vzhledem k tomu, že to bylo na druhé straně Vorkuty, chvíli litoval, že nechal auto u služebny, ale naštěstí mu kousek od bytu zastavovala tramvaj. Naskočil do posledního vagónu, usadil se do promrzlé, nepohodlné sedačky a matně vzpomínal, kdy s ní jel naposledy. Po necelé hodině jízdy byl konečně na místě. Přesnou adresu našel velice rychle, neboť se jednalo o jediný bytový dům široko daleko. Z jedné strany stálo malé dětské hřiště, celé téměř zaváté sněhem, a z druhé začínal Čeljabinský les. Bylo to na samém konci města.

Zazvonil a otevřela mu velice sympatická paní, oblečená do teplákové soupravy, připomínající úbor na spartakiádu.

„Jste Natalie Petrovová?“ vyhrkl celkem neomaleně.

„Co potřebujete?“

„Dobrý den, já jsem Jurij Orlov a vyšetřuji zmizení Kataríny Lazinské. Podle její matky byla přes noc právě tady u vaší dcery. Odtud měla odejít okolo třetí hodiny domů. Tam však nedorazila. Souhlasí to?“

„Ano, byla u nás. Odcházela nějak v tu dobu, ale víc vám asi řekne moje dcera. Víte, znají se už od dětství. Jsou to nejlepší kamarádky,“ dodala a zavolala na dceru. Ta po chvíli přišla.

„Odešla lehce po třetí hodině,“ automaticky spustila, jako by je přes chodbu poslouchala.

„A nevíš, kam odsud šla?“